

1. Csokonai élete

Fiatalkora, tanulmányai

- 1773-ban született Debrecenben protestáns, cívis (mezővárosi polgár) öntudatú családba
- A **Debreceni Kollégiumba** járt, az itt töltött évek meghatározták egész életművét
- Rengeteg nyelven nyelven beszélt, korához képest **kimagasló műveltségű** volt
- Főiskolai hallgatóként **felkérték a gimnáziumi poétaosztály vezetésére**, de **kicsapongó életet** élt (borozott és pipázott)
- Mikor legációra (igehirdetésre) bocsájtották vidékre, hazatérve nem tudott elszámolni a pénzzel, így örökre kizárták a kollégiumból

Definíciók

- cívispolgár –
mezővárosi polgár
- poeta doctus –
tudós költő
- poeta natus –
őstehetségű költő

Kapcsolatai, halála

- 20 éves korától már **Kazinczy Ferenc**szel levelezett
- 24 évesen **megismerkedett** Komáromban **Varga Juliannával**, akit **verseiben Lillának nevezett**
 - Somogyicsurgóra ment helyettes tanárnak, hogy házasságuk anyagi alapját megteremthesse, ezalatt azonban **Juliannát hozzáadták egy módos kereskedőhöz**
 - Az elveszített szerelem adott alkalmat **szerelmi elégiái**hoz
- **1805**-ben, 31 évesen halt meg Debrecenben

Életműve

- Már kortársai szerint is az egyik legjezetősebb felvilágosult magyar költő, kortársai szerint **“poeta doctus”** (tudós költő) és **“poeta natus”** (őstehetség)
- Művei két, egymástól élesen el nem különülő kategóriába lehet sorolni. Írt:
 - **alkalmi verseket**, melyekkel az **őt körülvevő közösségek szórakoztatása** volt a célja
 - **tudós költeményeket**, melyekben komoly témákkal foglalkozik

2. Korszakai, költő programja

Ⓐ “A vidám természetű poéta”, szerelmi ciklus

- Munkásságának **első két harmadát** a **rokokó életeszmény és boldogságfilozófia** határozza meg
- Háfiz (14. századi perzsa) és **Anakreón** (ókori görög költő) művei vannak rá hatással (ld. balra)
- Míg Besenyei és társai a közjót állították a középpontba, és ennek rendelték alá az egyént, Csokonai **az egyén boldogságát a közösség boldogságával teszi egyenlővé**
- E korszakában írta **1793-94-es szerelmes verseit**
- Míg eleinte a boldogságot egy mitikus aranykorhoz kapcsolta, **később e boldogság fenntarthatóságát firtatja** műveiben
- **Korszaka végén** már a **boldogság múlandóságáról** ír

Csokonai:

Anakreóni dalokhoz

Éljünk vidáman, minél kevesebb gonddal: mert egyszer meghalunk, ez a régi lírikusok filozófiája, ha pedig élnünk és örülnünk kell, hagyjunk élni és örülni másokat is, ez az egész emberiség filozófiája.

B Szerelmi bánat

- A Lillával kapcsolatos kudarc után a teljes boldogtalanság állapota mutatkozik meg
- A szerelem beteljesületlenségéről, a világ általános gonoszságáról, romlottságáról ír (A tihanyi Ekhóhoz, A Magányosságához)
- Idővel újragondolja költői programját, vígposzt (Dorottya) és komédiát (Az özvegy Karyoné) ír

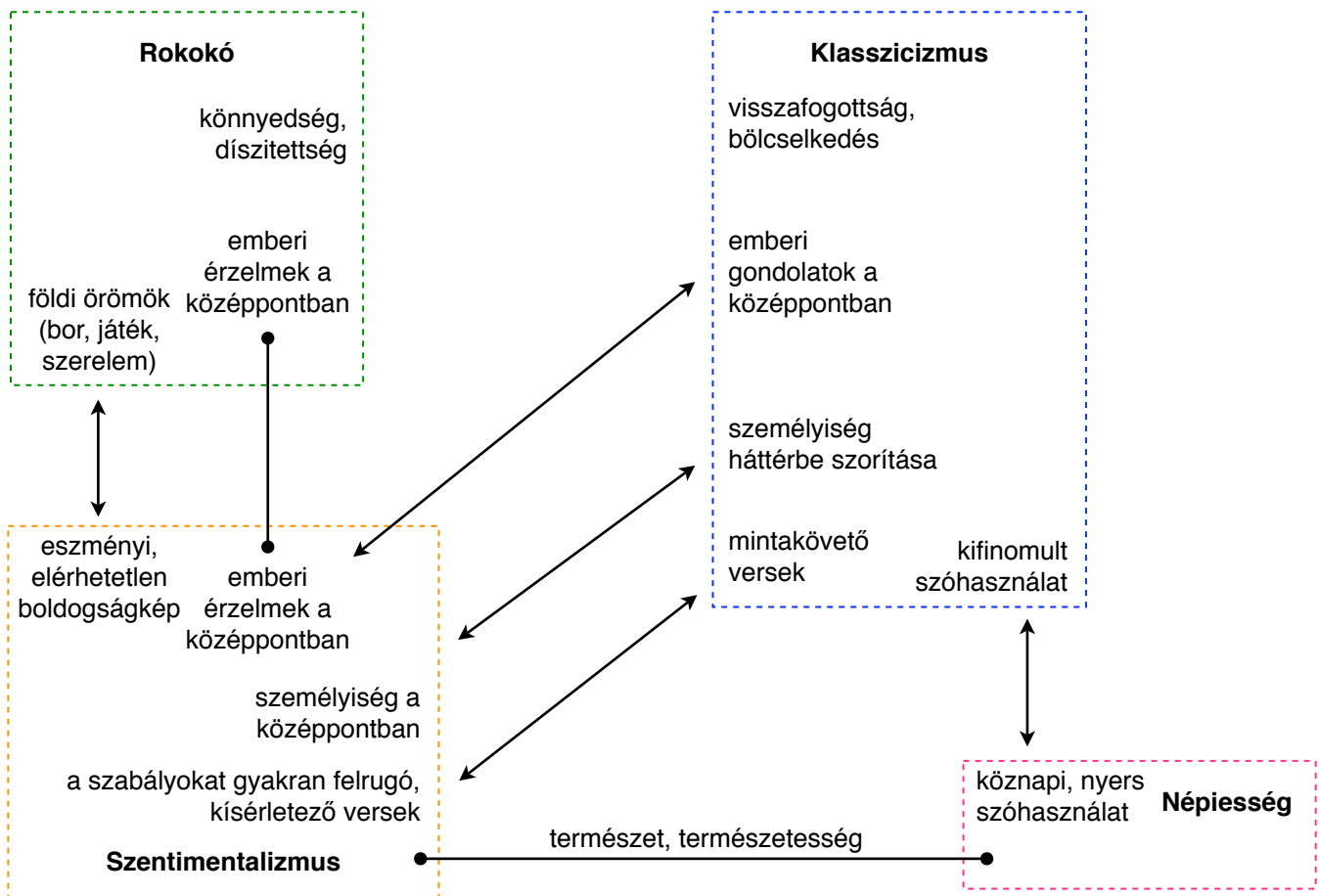
C Bölcseszettek és nemzeti költészet

- 1801 körül költészete a komolyabb témák felé fordul (Az ember, a poézis első tárgya)
- Új felfogása szerint az embernek erkölcsé, jó és rossz közötti választása szabadságot ad, egyben felelőssé is teszi
- Nemzeti költőként életében már többször is (pályafutása elején, ill. mikor kizárták a kollégiumból) szerencsét próbált, de nem akarott nagy sikert, versei színvonala alulmúlta korábbi tevékenységét
- Pályája végén kezdett neki újra ilyen téren alkotni, de korai halála miatt nem tudta befejezni e műveit

3. Stílusszintézis

- Csokonai műveinek legfőbb sajátossága az irányzatok együttes jelenléte
- Sokféle stílus más mértékben, de egymás mellett van jelen műveiben. Ezeket a rokokó kovácsolja össze.
➔ rokokó, klasszicizmus, szentimentalizmus, népiesség

Hasonlóságok ••• és ellentétek ↔

4. Verseinek elemzése

a) Tartózkodó kérelem

- Stílusa: **rokokó** (ti. játékos, könnyed)
- Témája: szerelmes vers, valószínűleg Lillának
- Verselés: kevés ige, sok jelző, ill. Csokonai hangszimbolikához is nyúlt: az első és harmadik versszakban magas hangrendű, a másodikban mély hangrendű magánhangzók vannak túlsúlyban
- Rímek: ABAB, sok tiszta rím

Definíciók

- hangszimbolika – a beszédhangokakusztikájában rejlő hangulati jelentés poétikai felhasználása
- tiszta rím – a sorok végének mássalhangzói és magánhangzói is összezsengenek
- szimultán/bimetrikus ritmus – egy versben kétféle ritmizálási elv érvényesül

b) Az estve

- Toldalékos vers
- Stílusa: felvilágosult, klasszicista, de rokokó és szentimentalista elemekkel (tehát **minden** van benne)
- Három részre osztható:
 - (1) **piktúra első fele**: megszemélyesítésekkel, költői képekkel teletűzdelt leírás egy festői szépségű tájról
 - (2) **piktúra második fele**: megjelenik a lírai én, szomorú lelkiállapotban és **a természettől várja a megnyugvást**
 - (3) **a szentencia**: Rousseau elméletét írja le, a magántulajdont bírálja, ami csak bajt hozott az emberekre, ill rámutat, hogy a bűn nem eredendő, hanem a társadalom erőlteti polgáira. **A költő visszatérne a természethez.**
- Verselés: páros rímek, alliterációk

Definíciók

- todalékos vers – Csokonai gyakran saját korábbi műveit, rokokó képeket taldott meg klasszicista bölcselő részekkel, és így új vers keletkezett
- piktúra – részletekbe menő leíró vers(részlet)
- szentencia – a leírást követő elmélkedő versrész

c) Konstancinápoly

- Stílusa: **rokokó és klasszicista**
- Témája: az elképzeld kelet szín pompás leírása, majd valláskritika és a felvilágosodás elveinek éltetése
- Két részre osztható:
 - (1) **piktúra**: távolról közelít az utcák felé, majd a szultán háremében köt ki. Ezután a templomok, mecsetek között barangol.
 - (2) **szentencia**: a **vallási fanatizmust bírálja**, és felidézi az **őállapotot** (vö. Rousseau). Az **ember romlottságát a vallásokra keni**, melyek nyomorba döntenek (és itt a keresztény vallásokról is szó van)
- Verselés: páros rímek

d) Szerlemdal a csikóbőrös kulacshoz

- Stílusa: **népies bordal**
- Témája: a lányok helyett a **bort**, a **kulacsot** választja, és neki **szerelmet vall**
- Három részre osztható:
 - (1) **a piktúra**: a nőalaknak megfeleltetett kulacsot pásztázza végig
 - (2) egyre vadabb fantáziálás
 - (3) féktelen indulat, keservesen kér még bort
- Verselés: todalékrímek, felező nyolcas (ezek népies jellemzők)

Definíciók

- felező nyolcas – népies ütemhangsúlyos verselés, ahol egy sorba két ütem, és nyolc szótag kerül